4

Q. D. B. V.

DISSERTATIO MEDICA INAVGVRALIS

SISTENS

TRIGAM MORBORVM MALE ARTIFICIALIVM

QVAM

ANNVENTE DIVINA GRATIA

IN ILLVSTRI ACADEMIA EBERHARDINA,

CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE,

PRAESIDE

VIRO EXCELLENTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO

DOMINO

GEORGIO FRIDERICO SIGWART,

PHILOS. ET MED. DOCTORE

MEDIC. CHIRVRG. ET ANAT. P. P. O. MED. AVL. WÜRTEMBERG.

DN. PATRONO ATQVE PRAECEPTORE OMNI OBSEQVII

CVLTV AETATEM PROSEQVENDO

PRO GRADV DOCTORIS

IN AVDITORIO IVRIDICO

Die XVI. Novembris MDCCLXV.

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBIICIET

AVCTOR

IOHANNES GEORGIVS SVLZER, Vitoduro-Helvetus.

TVBINGAE, LITTERIS SIGMVNDIANIS.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30787373

§. I.

Olim jam conqueſti ſunt ſagaciores, tantum abeſſe, ut Medici deſideratum ægris præſtent auxilium, ut potius otioſi ſint ſpectatores decurſus morborum, &, vel ex morbis morbos artificioſiſſime producant, vel experimenta per mortes faciant. Haud omni ſane fundamento deſtituti erant tales harum rerum arbitri, cum ejusmodi ſpectacula quotidie ante oculos ipſorum ponerentur. Sed olim hæc ita agebantur, inquis, quid iſta ad nos? Vtinam his & ſimilibus querelis aures noſtræ hodie non amplius feriantur! Auſimne dicere, non omnino deeſſe hodienum, qui Publico ejusmodi querimonias jactandi dant anſam. Stet ſuus honos omnibus veri nominis Medicis! Neque tamen omnes ſic dictos Medicos, ſeu Diplomate Doctorali, undecunque capto raptove, inſtructos, ſibique placentes, uti cornicula in fabula, excludendos eſſe, cordatiorum nemo negabit. Iſti ſane haud cenſendi ſunt meliores agyrtis, aliisque, Artis noſtræ ſacra profanantibus, eique apud plebem omnium ordinum haud ſuperficialem inurentibus ignominiam. Sermo itaque tantum heic eſt de utriusque nominis claudicantibus illis Empiricis, qui, ut Gvargvantivs ait, unum tantum crus habent, quia ambulant duntaxat cum experientia, & rationem cauſſamque rerum contemnunt, de illis, inquam, quorum *εμπειρια* eſt ſine ſale ſapientiæ & ſole ſcientiæ, quorum imperita peritia quandoque habet *Τυχην*, numquam *τεχνην*. Quæ quantæque quæſo ſtrages ſæpius ab his eduntur, inſuper putantibus, ſe optime rem geſ-

ſiſſe

ſiſſe! Provocant quidem ſemper & ubique ad experientiam, alias Medicæ Praxeos omnino Magiſtram *a*); quaſi vero experientia ipſorum ratione etiam deſtituta experientia vera eſſet & genuina. Hocce vero eorum iter eſt

Quale per incertam lunam ſub luce maligna
Eſt iter in ſilvis: ubi cælum condidit umbra
Jupiter, & rebus nox abſtulit atra colorem.

Virgil. Aeneid. L. VI. v. 270.

De his ſcite ait celeberrimus *Mſr. de la* METTRIE, *danles Oeuvres de Medecine pag.* 277. —. Ceux, qui voient beaucoup de malades, voient ordinairment peu de maladies.

§. II.

Demonſtraturus vero jam hæc imputata, ante oculos. B. L. ponam illuſtriora quorundam morborum periculoſiorum exempla, qui ſæpe producuntur a dictis Artiſtis non artificibus. Triplicis hujus notæ morbos in exemplis ponere conſtitum habeo. 1) *purpuram* & *petechias*, 2) *Hydropem*, atque 3) *Cancrum*. Hos enim morbos hodienum omnino videre licet quandoque produci a ſola perverſa medicatione. Quod meum, non ut videri poſſet frivolum, tentamen ut æquiores judices æqui bonique conſulant, ſuisque monitis & obſervationibus vel corrigant, vel corroborent, augeantque, enixiſſime precor.

PVRPVRA.

§. III.

Controverſia agitur inter Illuſtres MEDICOS VINDOBONENSES de purpura, ejus origine, methodo eandem tractandi, id quod ex ſcriptis ANTONII DE HAEN, & MOLINARII præcipue videre licet; acerbe paſſim conqueritur Dn. DE HAEN, frequentiam purpuræ funeſtæ artis ſiniſtræ opus eſſe: Sic in *Præfat.* ad

a) Vide ſis Magnif. Dn. PRÆSIDIS *Diſſert. De Experientia, Praxeos Medicæ Magiſtra.*

ad Theſes ſiſtentes Febr. diviſiones his utitur verbis: *Exanthemata miliaria ſunt & ſalutaris naturæ opus, & præpoſteræ artis, ſed ita, ut poſterius longe frequentius accidat: & Rationis medendi P. V. p. 55. ſ. merito*, inquit, *concludere mihi videor, quamdiu moderni morem obtineant, eos exanthematum perpetuare crebritatem, eorumque conſcientias graviter oneratas manere, tum ea majori moleſtia, quam ægris ſuis fruſtra faceſſant, tum graviori periculo, in quod conjiciant eosdem, tum denique multorum ſtrage, quos exanthema, dedita opera provocatum, quotannis e vivis tollat.* Quatuor autem præcipue cauſſis omnem tribuit culpam Cel. DE HAEN *l. c. p. 34. ſ. Tam certum*, inquit, *mihi videtur, quam quod certiſſimum, exanthematum frequentiam a quatuor his cauſſis poſitis oriri ac perennare* 1) *ſic dictis alexipharmacis*, 2) *pulveribus abſorbentibus, bezoardicis ac cinnabarinis*, 3) *emeticis & purgantibus in principio acutorum datis*, 4) *a regimine calido.* — . . . . . . Plura ejusmodi jam allegare, nimis longum foret. MOLINARIVS contra in *Diſquiſitione de miliarium exanthematum indole & tractatione*, nuper edita, præcipue ſex res non - naturales, adeoque cauſſas, quæ apud Medicos poſitæ nonſint, aërem maxime, aquamque, nec non vitam ſedentariam, potusque incraſſantes. L. c. p. 31. ſ.

§. IV.

In duas & Alii ſibi e diametro oppoſitas ſententias abeunt de purpuræ origine differentes. Alii materiam purpuræ in M. H. ſemper præexiſtentem ſupponunt; accuſant, neſcio quæ venena a corde depellenda, miaſmata fermenteſcentia, putredinoſa, quæ a nobilioribus partibus ad minus nobiles derivanda ſint: Hinc *αλεξιφαρμακα* morbo opponunt, & hac ratione ſuæ, (falſæ vero ut plurimum) indicationi ſatisfacere ſatagunt. Alii vero priorum theoriam derident, & ſiniſtram accuſant artem, generantem morbos, qui ſponte natura orti non fuiſſent: Audiamus Cel. de HAEN *Febr. Diviſ. p. 59.* ita differentem: *Datur itaque ars fatalis peſtiferum hunc morbum generandi iis in corporibus, in quibus produci nullatenus debuiſſent, adeoque in quibus ſine hac arte nequaquam prodiiſſent.*

§. V.

Videamus jam, quæ pro utraque ſententia pugnent argumenta, & quidem 1.) pro iis, qui §. IV. materiam purpuræ præexiſtentem & ſponte natura enatam ſupponunt; Hi exanthemata hæc naturæ opus eſſe idcirco contendunt, quoniam ſæpius accidat, ut purpura criticis diebus appareat; cum autem natura nihil faciat fruſtra, expulſam hanc materiam, noxiam & corpori ſumme infenſam fuiſſe, & antea jam M. H. oberraſſe dicunt. Provocant porro ad funeſtos eventus, qui ſubitam retropulſionem & evaneſcentiam exanthematum horum miliarium ſequi, quid? quod preſſo pede comitari ſoleant; porro ad epidemiam purpuræ & febrium petechizantium, quæ adeo rara non eſt.

§. VI.

Conſideremus quoque alteram ſententiam, eorum nempe, qui ſiniſtram morborum tractationem plurimarum purpurarum cauſſam eſſe volunt. Provocat Cel. de HAEN in *Rat. med. P. V.* ad ſuam experientiam, coram centenis teſtibus captam, aſſeritque ſe ſpatio 6½ annorum in ſuo Noſocomio ſeptendecim tantum ægros Petechiis aut Miliaribus laborantes vidiſſe, hincque concludit l. c. p. 33. *Si iisdem acutis in morbis exanthemata mihi rariſſima ſunt, in quibus alii Medici ea frequentiſſima vident, ea ſane ab aëre neutiquam generari, at vero potius a certis quibusdam cauſſis, quas ad ea generanda ponere ſoleant illi, ego autem non ſoleam.* — Pugnat porro pro hac ſententia novitas morbi; nam ante annos nonaginta hunc morbum Auſtriacis plane incognitum fuiſſe, teſtatur de HAEN *Febr. Div. p. 46.* Nec concedunt, ordinarie purpuram eſſe opus naturæ: Ill. de HAEN in *Rat. med. P. V. C. I.* ſeptendecim collegit obſervationes, quibus aſſeverare contendit, *critica* nunquam fuiſſe illa exanthemata, ſed mera ſymptomatica vel accidentalia; ſic enim *l. c. p. 32. Igitur irrefragabili experientia convictus aſſero, nemini meorum critica hæc exanthemata fuiſſe.* Licet vero *in Præf. ad Febr. Div.* huic ſententiæ directe contradicere videatur, ubi expreſſis verbis, *dantur*, inquit, *exanthemata petechialia & miliaria critica*, *dantur mere ſymptomatica*, *dantur denique accidentalia, prava*

arte

arte producta, vera tamen contradictio non eſt, id enim tantum vult Vir Cel., purpuram multo rarius eſſe criticam, quam quidem hucusque perſuaſum ſibi habuerunt multi. Ad ſtipulatur pariter huic ſententiæ immortalis SYDENHAM, qui de miliaribus ita: *Licet miliares eruptiones ſponte ſua nonnunquam ingruant, ſæpius tamen lecti calore & cardiacis extorquentur;* & de Petechiis quæ *hoc reſpectu* prope ejusdem cum Miliaribus cenſus ſunt, in *Opuſc. Univerſ. Lipſ. 1711. Schedul. Monitor. p. m. 682.* ſic loquitur: *Petechiæ raro ſponte ſua effloreſcunt, niſi ſub adventu peſtis ipſius, atque in initio invaſionis iſtarum variolarum confluentium, quæ ſummæ inflammationis participes ſunt.*

§. VII.

Noſtrum jam non eſt, dirimere hanc litem; temerarium enim eſſet, ſi tanti certaminis arbitros nos facere vellemus. Liceat attamen noſtra heic proponere cogitata. Purpura eſt exanthema inflammatorium a materie in minimis cutaneis vaſculis ſtagnante ortum *b*): Differentias hujus morbi, hiſtoriam, &c. legere cupientes inſpiciant libr. ſupra laudatum ANT. DE HAEN *de Febr. Div.* p. 41 — 53. nec non doctam Diſſ. Viri Excell. Dn. Dr. & Prof. DAVID. MAUCHARTI, *de Therapia purpuræ, recepta tutiori ſolidiorique.*

§. VIII.

Materia purpuræ eſt latex lymphatico-ſeroſus in minimis vaſculis cutaneis ſtagnans. Hic aut jam ante expulſionem fuit corruptus, aut demum ſtagnando aliquam ſubiit corruptionem. Duplicis itaque generis purpura exiſtit, & utraque tam artis, quam naturæ opus eſſe poteſt; Artis, & ſalutaris quidem, ſi per idonea medicamenta materia corrupta & aliter derivari neſcia, expellitur. Sin autem, ut in febribus acutis, ubi exanthema hoc ſponte natura non ortum fuiſſet, & peccans materia tutiori via ejici potuiſſet, & cauſſæ illæ §. VI. ex Dn. de Hæn allegatæ & a Medicis ineptis repetendæ obtinent, tum purpura male artificialis ingeneratur maximo certe ægri periculo, qui ſic Artis ſiniſtræ

 fit

b) Cfr. *Aphor.* BOERH. 723. *ſqq.*

ſit victima. Quodſi quæras, an igitur in purpura aliisque exanthematicis morbis, ſive jam ortis, ſive adhuc oriundis & exſpectandis, αλεξιφαρμακα, bezoardica, proſint, an noceant? reſpondendum erit ex Ovidio:

Temporibus medicina valet, data tempore proſunt,
& data non apto Tempore vina nocent.

Naturæ vero opus eſſe poſſe purpuram, inde conſequitur. Quod ſi materia quædam corpori humano vivo infenſa per arterias ſenſibiles oberrat, & vim vitæ excitat, tum ea, lege a ſapientiſſimo & benigniſſimo CREATORE ſancita, eo tendit, ut quicquid corpori nocivum eſt, expellatur. Perceptio enim & motus ita hic ſibi invicem reſpondent, ut, quamprimum nocivi quid in corpore adeſt, nervi quaſi cuſtodes irritati, quicquid irritabile eſt, in conſenſum trahant, quia συμπαθια παντα teſte HIPPOCRATE, ut ſic per expulſionem nocivorum corpus ſervetur. In caſu igitur ſubſtrato, ubi partes ſenſiles a materia quacunque irritante vellicantur, (talis vero materia ope ſalium extricatorum maxime agit *e*)) arteriæ renituntur & per motum progreſſivum æque ac inteſtinum, nociva e corpore protrudunt. Si enim per ſolum motum progreſſivum expulſionem materiæ cujusdam peccantis obtineri ſtatuas, ſtatuas quoque oportet, ſemper totam M. H. debere evacuari, quia tota intime inquinata eſt. Sin autem materia talis Maſſæ H. non ſit immixta, tamen ſoli motus exorbitantes totum circulum ita poſſunt augere, ut humores in vaſa minoris generis, diametro illorum globulorum alias non reſpondentia, & in noſtro caſu ſerum, & ſubinde ſanguinei quoque globuli in

e) *S. D.* PRINGLERS *Verſuche und Beobachtungen über ſeptiſche und antiſeptiſche Subſtanzen* p. 425. ſ. Die ſchædliche Theile gefaulter Subſtanzen beſtehen in einer gewiſen Vereinigung des ſchweflichten principii mit dem ſalzichten, die nicht nur die allerreizendſte ſtimuli der Nerven werden, ſondern auch in die Sæfte als ein faules ferment zu Beförderung oder Fæulnuſs würken; Das φλογιϛον des Faulen allein iſt vielleicht dem Geruch unempfindbar, und wann es der Salze beraubt iſt, niemals peſtilenzialiſch.

in vaſa lymphatica cutanea intrudantur, ibidem ſtagnent, & purpuram conſtituant, formentque.

§. IX.

Probe autem intelligo, non omnes ita ſublatas eſſe difficultates. Quæri ultra poteſt: Vnde materia illa ad corruptionem vergens? illa, reſpondeo, vel adventitia eſt undecunque illata, vel ſponte in generata motibus nimiis aut irregularibus, quibus vel optimi humores perturbari & variis modis, præſertim ſalibus extricatis corrumpi atque ad putredinoſam usque dyscraſiam diſponi poſſunt.

§. X.

Vt res clarior evadat, exemplis quibusdam rem illuſtrabimus. Experimur oriri purpuram morbis in inflammatoriis, ubi ſæpe regimen & medicamenta calefacientia ſanguinem, qui diu jam ſtagnavit, adeoque jam aliquem corruptionis gradum ſubiit, exagitant. Idem eodem modo quam maxime accidit in febribus catarrhalibus. Neque raro purpuram male artificialem efficiunt aliæ omnis generis evacuationum ſuppreſſiones ineptæ. Quin & materia verminoſa retenta, vermibus nempe per anthelmentica occiſis, nec tamen e corpore expulſis *cet.*

§. XI.

Ad infortunia & naturam morbi illius, à quo enaſcuntur exanthemata purpuracea, etiam referri poteſt contagium, quod & ipſe Illuſtr. de HAEN in *Febr. Divis. p. 77.* agnoſcit: *Sic inquiens; malum propagatur & epidemicum fit.* Sed & hoc in caſu, raro, quod mireris, adeo ſæviet purpura & petechiale exanthema, ut ſub juſta medicatione tantam edant ſtragem, quantam alias edere ſolent purpuræ & petechiæ male artificiales.

§. XII.

Puerperis quoque, teſte MOLINARIO, l. c. aliisque, frequens eſt purpura. Medicamenta & regimina calida ejus certe efficaciæ ſunt, ut puerperis præſertim plethoricis & diætæ lautæ antea addictis exanthemata hæc arte ſiniſtra extorqueant. Ea enim

lochia

lochia vel imminuunt, vel plane ſupprimunt, vel commovendo circulum ſanguinis perturbant. Hinc recte JUNKERUS *in Therap. ſpec. Tab. XVII. De ſuppreſſione Lochiorum, ſub cauſis*, ita pronunciat: *In cauſſis* (ſc. ſuppreſſionis lochiorum) *eſt abuſus calidorum remediorum; Quando enim talia pro lochiis imminutis adhibentur, completa facillime ſuppreſſio producitur: Huc pertinent myrrhata, crocata, ſales volatiles* cet. Colliguntur enim tum grumi in uteri cavo, qui in loco tam calido extra circulationis connexionem poſiti, & quaſi ovo philoſophico incluſi, mox in putredinoſos reſolvuntur halitus, qui deinde per venas bibulas, quarum myriades in omnis corporis cavum hiant, *d*) ad integram ſanguinis maſſam devehuntur, ibidemque ut fermentum putredinoſum longius ſerpunt, omnes humores inquinant, & hac ratione etiam ſolida in conſenſum trahunt, funeſtamque ipſis inferunt putredinoſam *κρασιν*. Quæ omnia valde augentur & accelerantur per ipſa medicamenta & regimina calidiora. Quodſi vires vitæ ex antecedentibus, v. g. enormi hæmorrhagia, vel gravioribus partus laboribus, jam fractæ ſint, purpura eo facilius fit maligna. (*e*) Sin autem integræ, & morbo debellando adhuc pares ſint, minus malignum hoc obſervabitur exanthema, quo in caſu, licet non ſemper, vitæ diſcrimen evadunt miſellæ. Ita ſi in utero vel notabiliores ſanguinis grumi vel ſecundinarum partes reſtiterint, nec medica & chirurgica arte evacuari vel eximi poſſint, eadem evenient, ſicque cauſſa antecedens infortuniis, conſequens vero & proximior ipſius morbi naturæ tribuenda erit.

§. XIII.

Egregie igitur conciliari poſſent, hic diſſentientes, modo amor diſſenſus non tantus eſſet. Patet enim ex dictis, purpuram

d) CARTHEUSERUS *in Fund. Mat Med. P. I. p. 31.* repetit ex LEEUWENHOEKIO, in puncto corporis, unius ſabuli granulum æquante, vaſorum halituoſorum hiantium reperiri 12500, quæ etiam de canaliculis ex venoſa proſapia valeant.

(e) Cel. TISSOT *in Tentam. de Morb. ex Maſturb. p. 201.* in hoc ipſo ponit malignitatem inquiens: *Malignitas mihi eſt nihil aliud, niſi defectus vis vitalis, deficientibus præſertim, aut alteratis ſpiritibus animalibus.*

ram plerumque oriri ab humore jam ſecreto, inque aliena loca delato. Et utrumque ſane tam accedente arte incongrua quam ſponte morbi præcedentis natura contingere poteſt. Idem quoque de petechiis ſtatuendum eſſe, nemo non videt in ætiologia medica vel parum verſatus.

HYDROPS.

§. XIV.

Differamus jam de diro illo morbo chronico, quem *hydropem* vocant. Etiam hunc, eheu! ſæpe ſæpius arte ſiniſtra produci negari nequit. Etenim ab inſciis Empiricis penitiorem Corporis humani qua *mixti ſtructi* re ejusque organiſationis cognitionem, ſine qua tamen *Medicus*, ne cogitari quidem poteſt, quis requirat? Medicus ſane non in chemia anthropologica non verſatus nec Anatomicus non eſt Medicus. Clariora vero principia de medicamentis, eorumque modo operandi, *Practico* in qualitatibus occultis acquieſcenti ſumme neceſſaria poſtulat, explicatio hydropis ex cauſſis ſuis, quas partim Anatomicarum, partim aliarum rerum theoreticarum ignorantia attingere nequit. Neque obſtat non nos ſemper attingere rerum rationes. Namque

Felix, qui potuit rerum cognoſcere cauſas,
Ille demum *metus omneis, & inexorabile fatum*
Subjecit pedibus, ſtrepitumque Acherontis avari.

Virgil. Georg. L. II.

Sed ad rem propius tangendam.

§. XV.

Hydrops ſupponit ſeri aquoſi ſtagnationem, & collectionem in cavis corporis animalis. *f*) Collectio ad eſt 1. veri liquidi ſeroſi, vel halitus vaporisve alias naturalis & in cavis corporis ſemper præſentis, qui in lympham mutari & condenſari poteſt. Latex ſeroſus l. lymphaticus colligitur, 1. in propriis vaſis, quæ is mirum

f) Confer. Boerhaav. *aphor.* §. 1215.

rum in modum diſtendit, l. in alia cava corporis effunditur, ex iisdem vel ruptis vel ſaltem dilatatis.

§. XVI.

Hydrops qui vaporibus naturalibus condenſatis ſuos debet natales, ita concipiendus eſt. Vaporoſum liquidum in cava corporis ſemper & ubique & continuo ex arteriolis exhalantibus deſtillare in vivis animalibus diſſectis manifeſto edocemur. Totum corpus perſpirabile eſt ab omni ſua ſuperficie externa & interna: Hi halitus in aquam condenſantur & in majores ſphærulas abeunt ſenſim, niſi reſorbeantur debite ut in ſtatu ſano id fieri ſolet *g*) ſub quo ſemper obtinet æquilibrium & æqualis ratio inter ex halanda & inhalanda. Quodſi igitur hæc proportio, hoc æquilibrium a quacunque cauſſa tollatur, ita, ut copia ſecreti laticis ſeroſo lymphatici major ſit quam reſorpti, tum ſic collecti abundantis hujus liquidi ſuccedit ſpiſſatio tenuiori ejus portione tantum reſorpta. Accidit id autem eo facilius, quo plures particulæ roſcidæ in eodem collectæ ſunt ſpatio, eo major enim oritur cohæſio, ſeu, ſi mavis, attractio, quo facilior & frequentior eo ipſo eſt earum contactus *h*). Evenit id præſertim rigore corpori calidis his vaporibus ſcatente ſubito applicato. Sic ex hauſtu aquægelidæ hydrops ortus ſæpe legitur. Hinc ſerenus SAMMONICUS de Medicina C. XXVII. ita canit:

Corrupti jecoris vitio vel ſplenis acerbus
Creſcit hydrops, aut cum ſiccatæ febre medullæ
Atque avidæ fauces gelidum traxere liquorem;
Tum lympha interius vitio gliſcente tumeſcit,
Secernens miſeram proprio de viſcere pellem. —

§. XVII.

Cauſſæ hujus explicationem tangit Ill. *v.* SWIETEN l. c. p. 193. exiſtimans, ideo hydropem a potu nimio frigido produci, quia hoc modo, cum excretiones ſubito ſufflaminentur, propor-

g) Vid. Ill. *v.* SWIETEN *Comment. in* aphor. *Bœrhaavii T. IV. ad* §. *1216.*
h) Confer. HAMBERGERI Elem. *Phyſices. C. III.* §. *140.* ſqq.

portio partis aquoſæ in ſanguine excedat, hæcque dein per tenuiores ramulos ſecretorios deponatur in cava corporis. Corroborare vult hanc ſententiam experimento Cel. HALES, qui in vaſa corporis aquam injecit calidam, ſperans, aquam tranſituram eſſe per omnia vaſa arterioſa & venoſa, ſed non ſucceſſit eventus, aqua enim non redibat per venas, ſed per minimas arterias, per quas ſanguis ruber tranſire non poterat & in vacua interſtitia membranæ celluloſæ penetrabat. l. c. p. 191. At ſi hoc modo hydrops oriretur non frequentior modo ubique eſſet, ſed inevitabilis ſemper illis, qui in paroxyſmo febris intermittentis ſub ipſo frigore aquam copioſe ingurgitant. Tentare liceat aliam hujus cauſſæ explicationem. Vaporibus calidis ſcatent, ubique omnia corporis cava & interſtitia. Simulac corpus quoddam frigidius viciniam eorum tangit, ſtatim particulæ igneæ, a quibus calor horum vaporum, (omnis enim calor a ſui generis particulis igneis eſt) verſus corpus denſius & frigidius moventur deſeruntque, quibus antea adhærebant, vapores. HAMBERG. l. c. C. X. p. 508. *Vapores, inquit, calidi copioſe moventur verſus loca frigidiora. Igneæ hinc particulæ, cum particulis vaporoſis cohærentes*, tendunt verſus loca frigida. Contingit hic itaque ſpecies præcipitationis. Vapores enim, orbati particulis igneis coibunt in guttas, eodem fere modo, quo videmus in hypocauſto vapores in guttas condenſari ad feneſtras frigidiores. Ponas jam, parvam tantum qualitatem in verum liquidum condenſatam eſſe, huncque laticem, ſi vel paucæ tantum guttæ ſint, in cavo aliquo, in quod tam innumeræ arteriolæ exhalantes hiant, ſtagnare, mox reliqui omnes vapores, vaporum forma ſecreti in amplexum ruent cum liquido antea præſente, utpote ſpecifice graviori, ſecundum legem cohæſionis, & cum eodem unum conſtituent corpus, denſiusque fluidum. Idem videre licet in præparatione aquæ fortis, ubi in amplum excipulum aqua infunditur, ut ſub deſtillatione ſpiritus nitri, rubrorum vaporum forma prodiens inibi condenſetur & aquæ ſe inſinuet *i*). Erunt, qui excipient, ſi hoc modo hydrops generaretur, neceſſe

 fore,

(*i*) Vid. VOGEL *Inſtitut. Chem.* §. 428. *ſeqq.*

fore, ut dimidia hominum pars hydropica fieret, quia pauci ſint, qui gelida ſe nunquam ingurgitaverint corpore calente. Sed reſpondeo, hanc hydropis geneſin non niſi ceteris paribus intelligendam eſſe, & morbum hunc ita evenire tantum ſub certis circumſtantiis, quæ hæ fere ſunt: *a*) ſupponitur hic, aqua gelida copioſius ingurgitata, *b*) quies corporis antea calentis; *k*) Hoc enim modo guttula, quæ ſemel coiit, non poteſt amplius in halitus reſolvi, id quod forte ſub motu corporis continuato poſſibile adhuc fuiſſet; calor enim ſufficiens requiritur ad transformationem aquæ in vapores. Pertinet huc aſſertum Magni Boerhaavii *Aph. 1228. Hydropis cauſſa eſt omne id, quod liquida in cavitatibus depoſita tam parum movet, ut non exhalent, néc reſorbeantur. c.*) Supponitur hic inſuper individui conditio debilis, & defectus caloris vitalis; item excretio non ſubſecuta cet. vid. Boerhaav. *l. c. §. 1229.*

§. XVIII.

Conſideremus jam cauſſas ſublati æquilibrii inter exhalationem & inhalationem: Hujus vero cauſſas ponimus in vitio & ſolidorum, adeoque in fibra præternaturaliter ſtricta vel laxa, & fluidorum variis modis perturbatorum. Licet enim humorum vitia varia ut conſequentia e vitiis ſolidorum conſiderari poſſint, quia vix unquam cacochymia ſolidis rite conſtitutis oritur, tamen humores male conſtituti heic peculiarem merentur conſiderationem, quia inter alias maxime ut cauſſæ efficientes agunt, uti ex ſequentibus patebit.

§. XIX.

Inhalationum exhalationumque æquilibrium tollitur, ſimulac reſorbenda reſorberi nequeunt. Hoc primo fit ob fibram præternaturaliter ſtrictam. Nam venis reſorbentibus ſtrictis via reſorben-

(*k*) Huc traho ex Ill. v. Swieten locum Hippocratis; qui ita: Quum quis per æſtatis tempus ex longo viæ itinere in aquam pluviam & ſtagnantem inciderit, eamque avide copioſe biberit, hydrops contingit: Hic interea ſi incedat, nihil mali videtur habere; quum autem ab inceſſu ceſſarit ſolque oe ciderit; confeſtim multum laborem exhibet.

bendis occluditur. Stringi vero eas poſſe, dubium non eſt, quia non ipſæ modo fibris muſcularibus, rarioribus licet & exilioribus inſtructæ ſunt, ſed & omnes in vivis fibræ mollium partium inſigniori vi contractili gaudent. Ita HALLERUS *in Prim. Lin. Phyſiolog. p. m. 46. tenuis eſt quidem*, inquit, *venarum fabrica, tota levis, ægre in membranas ſeparabilis, in qua rara loca ſunt, in quibus fibras muſculares demonſtres.* Sed vim tamen venæ reſorbenti tribuit Ill. v. SWIETEN *l. c. T. I. p. 58.* inquiens: *Illa vis, qua minima orificia venoſa imbibunt ex cavis corporis locis effuſos humores, creſcit & decreſcit proportionaliter ad circulationis vires.* — Et, niſi fibræ hic concedantur muſculares, certum tamen eſt, venarum quoque membranas nervis non deſtitutas eſſe, *per quos* earum vis contractilis ſolicitari poteſt, ut exitus & oſtiola earum vel ex parte vel plane occludantur. At, regeret aliquis, hac ratione non venæ tantum, ſed & arteriolarum oſtiola claudentur adeoque impedita licet reſorptione, tamen æquilibrium inter exhalationem & reſorptionem non tolletur, ſiquidem ſimul ſufflaminato & affluxu & refluxu quantitas retenta manebit eadem, quia nec augetur, nec minuitur. Verum enim vero conditio venarum & arteriarum non eſt eadem. Duobus præcipue ſeſe diſtinguunt arteriæ a venis, 1.) elatere & vi contractili majori, 2.) majori vi motorum in ipſis fluidorum, quatenus a corde primum habent impulſum. Elater ergo arteriæ impedit, quominus leviores cauſſæ tantam in eam habeant vim, quantam habent in venas debilioris ſtructuræ. *Corpus* autem ut cum Ill. HAMBERGERO *l. c. §. 71.* loquar: *elaſticum eſt, quod vi externæ reſiſtit, mutatum tamen ab eadem, ſeſe ex alia cauſſa, quam ex pondere in priſtinum ſtatum reſtituit.* Impulſus quoque humorum in arteriis contentorum leviores obſtructiones ortas tollere, vimque aliquam latera arteriæ prementem ſuperare juvat.

§. XX.

Adſtrictionem præcipue efficiunt medicamenta adſtringentia vel etiam tonica diutius juſto, vel nimis larga doſi adhibita. Adſtringentia enim & ab his petita ſic dicta tonica non niſi gradu differunt. *l)* De ipſo vero modo operandi adſtringentium

 tium

l) Vid. Cel. VOGELII *Hiſt. Mat. med.* §. 63 — 65 & CARTHEUSERI *fundament. Mat. Med. P. I. S. VI. C. II.* §. 3. Adſtringentia mitiora ſolidorum

tium loqui heic locus non eſt, cum id integram poſtulet tractationem. Sic intempeſtivus Cort Peruv. uſus, ſæpius, quam quidem vulgo putant, Lernam malorum hydropicorum producit, licet, ſi *debite* adhibeatur, egregium alias ſit remedium. Venena quædam temere in Materiam medicam introducta pariter haud plane diſſimili multoque magis pernicioſo modo nocent. Agunt enim inimiciſſime in totum nervorum ſyſtema, ſpaſmos aliaque mala atrociſſima & damna permanentia non inducunt modo ſed & mortem accelerant inferuntque m). Subit in animum, quod nuper de Cicuta legi *dans les Gazett. ſalutaires Nro. XXXIII. de l'annee 1764. — Ce Vegetal eſt contraire aux nerfs, & cauſe chez pluſieurs des douleurs dans la poitrine, une toux ſèche, des ſpaſmes, vertiges, maux de tête, & une eſpece de melancholie ſombre.* — Reliqua taceo, quæ interne ſemper cum periculo adhibentur. Potus gelidus, corpore calente abunde & ſubito aſſumtus æque adſtrictionem in viſceribus efficere poteſt, qua frigidum nempe actuale, adeoque præter dictos & hoc modo nocivum eſt.

§. XXI.

Præterea fibra quoque præter naturaliter laxa ingenerando hydropi diverſimode opitulatur. Laxitas hæc exiſtit vel in vaſis arterioſis, vel in venoſis, vel in utrisque. Quodſi ea ſit in arterioſis ſolis (qui caſus autem rarior eſt) illæ vel collabeſcunt, ut ſecretio vaporis non amplius ſuccedat, quo in caſu coalitus viſcerum contiguorum orietur, vel adeo dilatantur a fluidis a tergo prementibus, ut nacto ſic majori diametro lympham copioſius transmittant. En hydropem dictum §. XVII. Sin in venis ea exiſtit laxitas tum vel juſto ampliora redduntur eorum oſtiola, vel collabuntur. Vtroque caſu non poteſt non impediri humorum reditus. Sinenim juſto ampliora redduntur, fit, ut reſorbendum reſorberi nequeat. Denegatum nempe ſic ipſis eſt officium tubulorum capillarium, quorum inſtar reſorbenda ſugunt. In tubulis autem capillaribus fluida eo altius aſcendunt, quo anguſtiora ſunt vaſa n).

Altri-

rum atoniam corrigunt. — Adeoque adſtringentia mitiora & tonica eatenus ſunt ſynonyma.

m) Confer. WEPFER De *Cicuta aquatica* pag. m. 5. ſeq.

n) Vid. HAMBERG *l. c.* §. *167. Sch. 2.*

Altitudo igitur fluidi aſcendentis eſt in ratione reciproca ad amplitudinem tubulorum. Quo ampliores itaque tubuli, eo minor altitudo fluidi aſcendentis; diametro autem tubuli aucta usque ad certum terminum, altitudo tandem erit = o. i. e. reſorptio nulla. Si vero collabuntur ſub nimia laxitate pariter iterum ſuſpendentitum reditumque humorum. Vis, venæ reſorbentis oſtiolum apertum tenens ipſius eſt elaſticitas, tonus, vis vitalis. Sublata vero cauſſa, tollitur effectus, imminuta ea vi, imminuetur venulæ apertura. Ea ſublata plane, collabeſcet omnino, claudetur via, adeoque regreſſus humoris ſuſpendetur. En exemplum, unius ejusdemque effectus a cauſſis plane diverſis producti. Reſorptio halitus vaporoſi ſufflaminatur eadem a fibræ laxitate.

§. XXII.

Sin una laxata infirmantur & arteriæ & venæ combinabuntur omnino cauſſæ dictæ. Omnis circulus his in locis ſufflaminabitur qui in ſtatu ſano adeo vegetus eſt. Digna ſunt, quæ huc trahantur verba Ill. v. SWIETEN qui *l. c. p. 189. ſeq.* ita diſſerit: *Cum impetu efflatur ex arteriis exhalantibus roſcidus ille vapor, & eadem vi videtur introprimi in venularum patula oſcula. Niſi ergo vis vitalis valida adſit, quæ humores circumducat, minori cum impetu ex arteriis exibit ille vapor, minori vi urgebitur in venas, unde etiam languidis & debilibus magis infeſtus eſt hydrops, robuſtis & alacribus minus. Omnia ergo, quæ vaſorum robur debilitant, ad hydropem diſponunt.* — Nec tamen omne tulit punctum hæc hydropis ex debilitate explicatio. Necdum enim inde perſpicitur, quæ & qualis ea ſit vis, quæ fluida illa intrudat in venulas reſorbentes, niſi quidem eam ex vi cohæſionis explicare velimus. §. XXI.

§. XXIII.

Elaſticitatem fibrarum minuunt medicamenta, quæ dicuntur relaxantia. Quæ ingrediendo canales, eorum texturam replent mollioremque reddunt *o*). Medicamenta etiam, quæ vehementiorem aliquam contractionem efficiunt, quam juxta legem in œconomia animali exſcriptam & ex certis atque indubiis obſervationibus cognitam, excipit eo major relatio, quo major

o) Vid. BOERHAAVE *De viribus Medicaminum*, Cap. III.

major prævia fuit contractio. Id quod ſibi vult illud ab omnibus Oculatioribus Practicis receptum: Omnem ſpasmum excipit atonia. Huc ſpectant omnis generis acria, irritantia, ſtimulantia volatilia, de quibus ita JVNCKERVS *in Therap. ſpec. Tab. LVI.* — *Sales volatiles varia incommoda, præcipue œdematoſos tumores, & tandem aſciticos inducunt.* — Crebriores porro V. Snes, quemadmodum & aliæ excedentes hæmorrhagiæ, calorem vitalem ſubducunt, vim vitæ minuunt, quum hoc ſenſu anima carnis in ſanguine eſt *p*). Cel. rerum medicarum Sacerdos, SAM. CARL, vir, cujus pietatem & eruditionem forſan non omnes æque æſtimare norunt, plura hanc in rem produxit in tractatu de V. Snis abuſu *q*). Eadem urget in *Medicina Pauperum C. IV.* inquiens: *Durch Aderlaſſen wird die Natur alterirt und geſchwächt, wann auch eine Krankheit ſchon im Aufſteigen iſt, ſo ſchwächt das Aderlaſſen auch gar ſehr.* — Deficiente certe penu, deficit omne inde promendum, exantlato fonte ſpirituum animalium, ipſi ſpiritus, fluidumve nerveum deficient. Dolendus maxime eſt abuſus præſervatoriarum, quas vocant, V. Snum. Memorabile hujus rei legas exemplum in *Ephemerid. Natur. curioſ. D. II. A. II. obſ. 169. p. 381 ſeqq.* Cel. Doctor VNZER, quem Auctorem Libri illius, qui *der Arzt*, inſcribitur, eſſe dicunt, l. c. *I. Th. II. St. p. 17.* abuſum hunc graphice ita depingit:

At!

---

p) *Levit. XVII. verſ. 11 & 14.*

q) Cel. TISSOT idem docet: *Anleitung für das Landvolk, p. 575.* dicens: *Wiederholte Aderlæſſen ſchwächen, entkräften, befoerdern das Alter, vermindern die Stärcke des Kreislauffes, und machen auf dieſe Weiſe den Leib alſobald fett; hernach ſtürzen ſie, nachdem ſie den Leib allzuſehr geſchwächt und endlich die Verdauung verdorben haben, in die Waſſerſucht.* Conſentit Cel. Dn. RUDOLPHUS JACOBUS CAMERARIUS Diſſert. *de abuſu V S.* ubi pag. 17. ita. — Aſt ah! quam funeſta Cataſtrophe! Vix enim aliquot annis hæc ſcena ludebatur, & exhauſtis ſpiritibus tam craſſam molem & inſanam ſubtractionem hactenus ægre ſuſtinentibus lethalis hydrops accedens non tantum tragœdiæ hujus, ſed ipſius quoque vitæ epilogum egit. — Et *pag. 18.* Ingens hinc omni jure cenſetur error, quando Suevi noſtri ad minimum bis in anno extra neceſſitatis caſum V. Sne abutuntur, nec debent mirari, ſi varias moleſtias inprimis, ad Cachexiam aut hydropem diſpoſitionem ſibi parant conciliantque. —

At! O Deorum, quisquis in cœlo regis
Terras & humanum genus
Quid iſte fert tumultus?

Wie lauffen Barbierer und Bader? Wem jagen ſie nach? Wollen ſie erretten oder tödten; u. ſ. w.

§. XXIV.

Fluidas corporis noſtri partes præternaturaliter conſtitutas inter præcipuas hydropis cauſſas jure poni, indubium eſt. Pleniorem hujus ætiologiæ tractationem ſuſcipere, alienum hic foret, ſuffecerit pro ſcopo præſenti conſideraſſe duos maxime illorum ſtatus præternaturales, ſpiſſitudinem nempe, & fluiditatem nimiam, ſive juſtæ tenacitatis & cohæſionis defectum.

§. XXV.

Quo modo humores juſto ſpiſſiores ad generandum hydropem concurrant, dictu adeo difficile non eſt. Humores enim ſpiſſi, lento moventur circulo, hinc vaſa ſub eorum mora replentur, diſtenduntur, infarciuntur, obſtruuntur. Id quod præſertim in venis evenit. Venæ ſpiſſo repletæ ſanguine non recipiunt reducem laticem ſeroſo-lymphaticum, ſi huic etiam via adhuc patula eſſet in vaſis ipſis lymphaticis. Hinc debita & perfecta non fit ſecretio lymphæ in ipſas venas revehendæ. Affluxus ex arteriis exhalantibus interim non ceſſat, unde collectio, qua tollitur æquilibrium & debita proportio inter ſecernendam & reſorbendam lympham. Inde ergo colluvies hydropica. Neque ſola hac ratione vaſa reſorbentia in ſua impediuntur actione a venis, ſanguine ſpiſſo infarctis. Hæ etiam repletæ, diſtentæ, gravatæ, preſſæ premunt iterum vaſa reſorbentia, eademque ita occludunt, lymphæque viam denegant. Cujus vero ſpiſſitudo non a ſolis diætæ vitiis repetenda eſt, ſed ſæpiſſime etiam per ipſa medicamenta hydragoga producitur, quo referenda præſertim ſunt ea, quæ evacuando partes ſeroſo-lymphaticas, rationem globulorum rubrorum ad reliquas augent, adeoque ſanguinem ſpiſſiorem reddunt & tenaciorem. Quin ſudores nimii multum liquaminis ſubtrahen-

do ſanguinem ſpiſſiorem reddunt, ut cum JUNCKERO loquar. v. *Therap. ejus ſpec. Tab. XV. p. m. 116.*

§. XXVI.

Paradoxum magis videri poſſet morbi hujus cauſſis ad numerari nimiam humorum fluiditatem: Cogitari poſſet humores eo facilius trajecturos eſſe vaſa, minima etiam, quo illi eſſent tenuiores. Verum, enim vero qui cogitaverit, primariam ſecretionis legem eſſe cohæſionis legem, is certe aliter ſtatuerit. Cohæſio augetur pro ratione maſſæ *r*). Imminuta maſſa, minuitur cohæſio; in ſanguine v. fluidiore minor eſt maſſa quam in ſpiſſiore. Quo tenuius eſt fluidum aliquod, eo minor ipſi eſt maſſa, & vice verſa. Quo fluidior igitur eſt ſanguis, eo minor ejus maſſa, quo minor ejus eſt maſſa, eo minor ejus eſt cohæſio, quo minor hæc eſt, eo minori certe copia ejus particulæ ſecernendæ intrabunt in vaſa ſecernentia & reſorbentia (*s*).

§. XXVII.

Producunt nimiam hanc reſolutionem medicamenta ſic dicta reſolventia, colliquantia, quæ temporibus & præbiis injuſtis præſcribuntur. Eidem malo favent & V. Snes frequentiores juſtoque largiores. Subducunt iſtæ globulos rubros, qui tardius reſtituuntur. Novi amicum, qui, quamdiu vena ipſi ſecaretur, ſudoribus, æſtate præſertim, prope diffluebat, quod antea ipſi nunquam accidit. Omiſſa v. hac vernali & autumnali V. Sne, ut antea putabat, præſervatoria, nil amplius horum in commodorum ſentiebat.

§. XXVIII.

Inter hydropis cauſas referri porro debet partim viſcerum obſtructio, partim aucta & accelerata liquidi vaporoſi ſecretio. De utraque cauſa hic quædam addenda ſunt.

§. XXIX.

---

r) Confer. HAMBERGER *l. c.* C III. *De cohæſione corporum.*

s) Ill. v. SWIETEN l. c. p. 187 — Sententiæ huic ita ſubſcribit: *Optime notavit celeberrimus de* SAUVAGES, *Diſſert. ſur les Medicam p. 12. humores ſanos habere certum viſciditatis gradum, per quam adhærent lateribus vaſorum. — Si jam non amplius bonus & firmus ſanguis producitur, ſed in aquoſam tenuitatem degenerare incipiant humores, minuitur illa adhæſio ad latera vaſorum. —.*

§. XXIX.

Quod ad priorem cauſam, viſcerum nempe obſtructionem, in ea vel ipſa vaſa reſorbentia coalita ſunt vel viſcido obſerata vel mole adjacentium partium compreſſa, quod maxime in hepate adeo denſo & vaſtiſſimo viſcere contingit, vel ab effuſo ex ruptis vaſculis humore preſſa, quibus omnibus in caſibus hydropis geneſis facilitatur:

§. XXX.

Neque minus malo huic fomitem præbet vaporoſi aucta ſecretio, qua denuo tollitur æquilibrium. Eadem enim vis, quæ auget exhalationem, non itidem augebit reſorptionem, quid? quod potius eam ut plurinum imminuit. Arteriolæ enim majori humorum copia diſtenduntur, diſtentæ premunt venas vicinas, vaſaque bibula tenerioris texturæ, quæ ſuo igitur officio libere fungi nequeunt. Ita vero fit, ut non modo tanta quanta ſecernitur copia non reſorbeatur ſeroſo lymphatica hæc materia, ſed & ut ne tantum quidem ejus liquidi revehatur, quantum alias in ſtatu naturali ejus non abundantius affluentis reſorberi deberet.

§. XXXI.

Hydropis cauſæ, ut ſuccinctam Boerhaavii ætiologiam, quam habet *Aphor. 1229.* in compendio noſtram faciamus, ſunt: 1) *Diſpoſitio gentilitia*, 2) *potus nimius frigidæ aquæ ſubitus, neque vomitu, neque alvo, neque ſudore, neque urina, calore, potuve excitatis, excretus*; 3) *morbi acuti, inprimis ardentiſſimi, ſive cum ſiti potuve inexplebili, ſive ſine his*: 4) *Dyſenteria lienoſa, diu permanens*; 5) *omnes pertinaces viſcerum obſtructiones, ut ſcirrhi hepatis, lienis, pancreatis, meſenterii, renum, uteri, inteſtinorum.* 6) *Icterus*: 7) *Quartana ſæva ac diuturna*; 8) *Lienteria*: 9) *Diarrhoea*: 10) *Dyſenteria diuturna*; 11) *Coeliaca*: 12) *Empyema, phthoë* 13) *Podagra*; 14) *Evacuationes quæcunque nimiæ, maxime ſanguinis arterioſi*: 15) *Hauſtus acrium, fermentatorumve liquidorum*: 16) *Victus tenacium, durorum*; 17) *hydatides ingentes, plures, in abdominis cavum pendulæ, & plura ſimilia, ut* 18) *melancholia*, 19) *Scorbutus &c.*

§. XXXII.

Quas ſic promiſcue ſibi oblatas hydropis cauſas commemorat BOERHAAVIVS, eas omnes mala arte produci non poſſe modo, ratio, ſed & proh dolor! actu produci experientia docet omnino triſtiſſima. Meam hac in re, utpote tyronis experientiam, quantumvis non ſit nulla plane, excitare non auſim. Loquuntur eam viri in arte noſtra exercitatiſſimi & qui vere dicuntur experientisſimi. Quoties vero ejusmodi effectrices morbi cauſæ male artificiales exiſtunt, toties ſane ipſe, qui iſtis producitur morbus, hydrops nempe eorum effectus, pariter male artificialis exiſtit. Qualis enim cauſa talis effectus cognominis omnino. De gentilitia diſpoſitione quidem tantum nec de cauſa effectrice nro. 1mo loquitur BOERHAAVIVS. Sed vel à potiori is hic loquitur, vel termino hoc non rigoroſe philoſophico utitur, quemadmodum & alias locutus eſt ad genium ſeculi, quod pulcre ornata de rebus eleganter & breviter dicendi facundia verbo: *diſerate* ſeu *dialectice* prodita mavult, quam pulcre nuda de iis dicamne|æque an magis eleganti ſtrictaque atque acutius conciſa? dicendi ſimplicitate verbo *technice*, ſeu *logice* exarata. Poſterius etenim propius evidentiusque exprimit, quam innuo pulcerrimam omnino, planisſimamque nec niſi obſcuris obſcuro ulli ullo amplius modo veritatem nuda pulchritudine profitentem ſimplicitatem, certe non aliam quam logicam, quam inimici non niſi viciſſim ſpernendi ſpernunt & quaſi nauſeoſe prolixam & ſcholaſticam derident artis oſores ſuæque ipſorum vel ignorantiæ vel oſcitantiæ, ignaviæ, ſocordiæ & negligentiæ proditores, ut iſtos *a Magnif. Dn.* PRÆSIDE cum de methodo diſcendi medicinam plana & ſimplici, diſſerebat, repudiatos eſſe lego in meis ex ore ſuo exceptis annotationibus. Sed ad rem! Hydrocephalo aliisque hydropibus laborantes à parentibus ſuis prognatos fuiſſe, ab experientia ſcitur. A parentibus potius quam à naſcendis id mali repetendum & ab illis ad hos devolvi, dubitari nequit. Neque minus dubium eſſe poteſt, ſæpe ſæpius incongruis id effici medicationibus maxime graviditatis tempore. Hydrocephalus externus ſaltem facillime & frequenter ineptis utriusque ſexus obſtetricantium manibus producitur. Id quod &

Cel. J. F. CARTHEUSERUS in *Fundamentis* Pathol. & Therapiæ aſſerit *P. I. Sect. II. Cap. VII. §. IV. p. m.* 2. inquiens, *Hydrocephalus externus ob varias ſub partu difficili capiti illatas læſiones, facillime accidere poteſt.* Idem & Cel. JUNKERUS (in Chirurgiæ ſuæ Tab. XXVI. §. IV. l. 2.) confirmat, ubi non de externo tantum ſed & de interno adeo hydrocephalo ita habet: *Der innerliche Waſſerkopf ereignet ſich, wenn in ſchwerer Geburt des Kindes Kopf heraus kommt, die Bruſt aber nicht ſo bald nachfolget, ſo entſtehet durch das Ziehen und Spannen des* uteri *und der* venarum jugularium *gleichſam ein Würgen,* (en! cauſſam mali male artificalem tribuendam ſaltem neglectui artis, quæ digitis ſub impedito hoc exitu foetus interpoſitis id genus mali præcavere docet.) *und auf dieſe Weiſe wird eine groſſe Menge Waſſers nach dem Kopf gepreſst. Dergleichen* ſtrictus *entſtehet auch, wenn die Hebammen mit ungeſchickten Händen den Kopf des Kindes grob anfaſst und zuſammendrückt.* Præterea etiam poſt nativitatem tinea per unguenta retroacta cet. in cenſum cauſſarum hic veniunt, teſte iterum ſupra laudato CARTHEUSERO l. c. §. 4. p. m. 20. Cui hæc longius accerſita eſſe videntur, perpendat commemoratas reliquas hydropis cauſas, quas toties male artificiales omnes adcuratiores Obſervatores Clinici in confeſſo habent. Si morbi acuti, teſte BOERHAAVIO jam per ſe in hydropem ſæpe degenerant *t*), quid, quam hoc, quæſo citius certiusque eveniet, ſi acuti acutiores redduntur vulgari bezoardicorum & alexipharmacorum abuſu *u*). Si morbi graviores etiam non acuti, ſed chronici, ſi febres intermittentes & ex iis non quartana modo ſed & tertiana in hoc non nunquam ſponte deſinit malum, quid obſecro! ſi febrifugis incongruis, opiatis, adſtringentibus, V. Sne in paroxyſmo inſtituta *x*), ſopiuntur a Practicis quaſi chinatis? Hiſce legere & re-

 legere

t) V. Ill. Joſ. LIEUTAUD *Synopſis univerſæ Praxeos medicæ Amſtel.* noviſſime edita P. I. L. I. S. I. p. 94.

u) Vid. Loc. cit.

x) Vid. l. cit. p. 38. ubi egregius Autor ita: a vomitorio & V. Sne abſtinendum ſæviente paroxyſmo; quicquid objicient, qui a calcato tramite recedere gloriantur, ut fatuorum admirationem ſibi concilient.

legere ſuadeo, quæ alii de nocivo corticis Peruviani uſu experti ſcripſerunt. Ita laudatus LIEVTAVD *l. c. p 95. certis*, inquit, *cancellis contineri debet kinkinæ uſus: ne peſſimo Pſeudo-Medicorum more, qui tamdium huic cortici adhærent, quamdiu protrahitur febris,* ægrotantium *res in pejus ruant - - - - Alias, ut pluries nobis vidiſſe contigit* (ecce tibi magnum magni Clinici Veritatis teſtimonium), *ab immodico febrifugi uſu varii emergunt morbi chronici, obſtructiones nempe* HYDROPS *cet.* Et *l. cit. p. 38. norunt ſane*, inquit, *plures febricitantes præmaturo vel intempeſtivo kinkinæ uſu in graviores morbos incidiſſe; in icterum nempe & viſcerum obſtructiones; in* HYDOPEM *cet.* Cit. pag. 39. Idem adeo hæc addit: *nec ſemper ex voto ſuccedit cortex Peruvianus in febribus intermittentibus legitimis, etiamſi ſolertiori manu* (quid de ſiniſtra Empyricorum manu exſpectaveris?) *tractetur.* Eadem pagina mox addit: *nonnullis arridet cortex fraxini - - - - ſed huicce febrifugo non ſecus ac aliis innumeris* (quibus ſcil. hydropica & alia quam plurima prioribus atrociora mala inducuntur) *quibus turgent libri minime fidendum.* Superaddit l. c. p. 44. hæcce utiliter hic repetenda: *inefficacem vel noxium adverſus hancce poſtremam* (ſemitertianam putat, malignæ cognatam) *corticem Peruvianum ex obſervatis colligitur. Coronidis loco addere juvat, quod aqua ſimpliciſſima egregium præbeat hujusce remedii ſuccedaneum: hæc enim per tres quatuorve dies pro omni potu, vel affatim hauſta, citius & tutius ipſomet cortice, vel exquiſitiori tertianam ſimplicem & duplicem abigere ſolet. Præterea kinkina inferioris notæ & præpoſtere adhibita ſæpius haud levem perniciem infert. Aqua vera ni vires plane deficiant* (quam vero tum analepticis corrigere licet & acuere) *ſemper innocua cenſeri debet. Neminem poſtremo Practicum fugit, quod ſæpius ab uſu corticis ſpecifici febris tantummodo ſopiatur, denuo reverſura: ſed ne nimium quidem reditus periculum incurrunt, qui aquæ beneficio curantur. Sed proh dolor! paucis arridet remedium vulgatiſſimum & nullius pretii: nec deſunt qui, inconſulta experientia hanc diætam tenuiſſimam, haud citra periculum adhiberi poſſe, per plures dies exiſtimant; quibus nil aliud præter* PLINII *effatum objicimus: qui volunt decipi decipiantur.*

§. XXXIII.

§. XXXIII.

Icterum hydropis cauſſam ſupra porro allegavit BOERHAAVIUS. Recte quidem, quatumvis alii aliter ſtatuant. Conſentiunt & alii ſuperioris ſubſellii obſervatores. Collineat & maxime idoneus Theoreticus & Practicus Autor, modo laudatus LIEUTAUD, inquiens: *illa* (colluviem vult hydropicam) *comites habet obſtructiones, cachexiam, icterum cet.* Conſpirant nobilioris notæ Pathologi & Clinici, ut Cel. J. O. SCHACHTIUS *in Inſtit. Medicinæ practicæ L. VII. C. III. §. XXV. p. m. 202.* J. F. CARTHEUSERUS *l. c. T. II. S. I. C. IV. §. III. p. 34.* & alii plures & celebriores VETERES & RECENTIORES. Sed icterus multiplici modo male artificialis exiſtit, præſertim ubi erronea illa adhuc obtinet hypotheſis de bile in maſſa ſanguinea retenta necdum ſecreta, quæ efficeret hunc morbum, quam ideo calidioribus diaphoreticis ex illa expellendam eſſe ſtatuunt, & ablata occaſione miſerorum ictericorum damnis pediſſequis hydropicis etiam expellere perverſe ſtudent.

§. XXXIV.

Podagram porro hydropis cauſſam nominat BOERHAAVIUS. Omnia, addo, mala arthritica in *gra* deſinentia ejusdem morbi cauſæ, eæque ſæpiſſime artificiales exiſtunt, unde & ita inducti hydropes perbene male artificiales triſti & neutiquam arti & artificibus, ſed artiſtis ignominioſo nomine inſigniuntur. Profecto ſi qui ſunt morbi, qui mala producuntur arte, (ſunt autem tales ſæpe ſæpius tantum non omnes), arthritici præ omnibus huc referendi ſunt. Nullis enim in morbis plura dantur mala artificia, quam in podagricis ſimilibusque arthriticis adfectibus. Hinc inter hydropis cauſſas artificiales arthritides omnis generis referunt prope omnes Pathologi, ut teſtimoniis ab his allegandis fruſtra me L. B. moleſtum eſſe nolim. Eodem conſilio prætereo & reliqua a BOERHAAVIO allata.

§. XXXV.

Præterea mireris mecum & mirabuntur forſan nobiscum quam maxime PLETHORISTAE iſti, qui plethoram, hæmorrhagias

hagias ſpontaneas, artificiales, nominetenus hæmorrhoides, ceteras, ſuppreſſas, in ſuis ætiologiis ad nauſeam usque accuſant, Boerhaavium in allato de cauſſis hydropis catalogo hanc omiſiſſe cauſſam. Addenda fuiſſet omnino, largior, utpote præcipua & ſatis frequens non ſponte tantum ſed & arte enaſcens hæc hydropis cauſſa. Verum ſi quis ex dictis Plethoristis Boerhaavio id vitio vertere vellet, is caveat, ne ipſemet nimius ſit in hac accuſanda cauſſa, aut ab altera parte alios forte graviores defectus admittat pathologicos. Id enim ſæpe evenire videas, ut qui ab una parte alios peccaſſe deprehendunt, ab altera multo magis peccare deprehendantur. Ceterum & inde palam eſt, quam difficile ſit recepta ſemel & juſto plus adamata hypotheſi evitare nimium. Attamen diſtinguendum eſt inter Stahlii & Stahlianorum placita, & quoad hos, inter dignos & indignos hoc nomine, qui ſæpe nequidem, quæ docuit tantus Vir, capiunt & tam in theoria quam Praxi ſua toto cœlo diſcedunt ab ipſo, mire degeneres. Ceterum hic præcipue annotari meretur, quod Junkerus *in Medicina theoret. pract. T. LXXXVIII. §. V.* hydropis cauſſas certo ordine commemoraturus in eo primo adeo loco ponat, adeoque ipſi, quam toties accuſat, plethorae præponat male artificiales ejus cauſſas *nro.* 1. hæc ponens: *quævis artificia, quæ ſanguinem in orgaſmum & turgefactionem perducunt, viis exitui non exacte reſpondentibus.* Licet in eo iterum nimius eſſe videatur, quod *nro.* 2. mox addat: Freqventissime omnium *molimina ſanguinis exitum non invenientia, e. g. menſium, hæmorrhoidum.*

§. XXXVI.

Liceat hic ultra nonnulla alia quibus hydropes producuntur artificia (omnia enim circa hunc vel ſolum morbum in hujuscemodi opella quis enarraverit?) carptim ſtrictimque indicare & coronidis loco in hoc articulo ſubjungere. Cauſſa materialis hydropum eſt ſerum & lympha vel pura ſed abundans, vel ſpiſſa, vel impura & corrupta. Lympha ex ſanguine, ſanguis ex chylo, chylus ex ingeſtis eſt. Mali itaque prima origo a primis jam viis, a ventriculo & inteſtinis, a digeſtione & chylificatione repetenda eſt. Qualis enim chylus, talis ſanguis, qualis ſanguis talis lympha,

pha, tales reliqui ex hoc ſonte promanantes humores. Innumeræ vero artes occurrunt peſſimæ non ſolum circa diætam & in culinis, ſed & circa medicamina & in pharmacopoliis excogitatæ, quibus coctionis & digeſtionis officina adeoque chylificationis negotium perturbatur. Hujus cenſus ſunt e. g. laxantia vel draſtica vel mitiora etiam & bona, ſed aut intempeſtive adhibita, aut juſto diutius continuata, aut ſæpius, quam par eſt, repetita, quo referendus præſertim eſt uſus apud multos prope quotidianus pilularum illarum polychreſtarum, eas vendentibus potius quam ementibus ha! adeo utiles. Spectant huc ſuperfluæ ſola conſuetudine receptæ curæ vernales, autumnales & ſæpe menſtruæ. Nec excludendæ continuæ prope apud hypochondriacos & hyſtericos, medicationes præſertim per pulveres illos cinnabarinos, nitroſos, antiſpasmodicos ventriculo & digeſtioni in eo adeo infenſos, quos toto anno deglutiunt. Quin hic non eximenda ſunt ipſa ſtomachica, alias vel optima, & quando nullum in ipſo hæret vitium ingeſta, quibus ergo tanto magis accenſenda ſunt ventriculo roboranda & flatibus diſcutiendis dicata, incongrua & noxia ſæpius ſic dicta conſortantia, carminativa, digeſtiva & centena alia, quibus innocens ſæpe torquetur ventriculus. Præcipue hic nominandus eſt abuſus martialium in malo hypochondriaco *y*).

§. XXXVII.

Cauſſis hydropum male artificialibus recte porro adduntur; vincula, cruces ferreæ, thoraces ſtrictiores non modo ordinarii, in quibus, quam iis carere, miſeræ chloroticæ fieri malunt hydropicæ, ſed & chirurgici apud rachiticos, venena adſtringentia juxta SCHACHTIVM *l. c.* §. *XXV.* topica, quæ eryſipelata repellunt juxta JVNKERVM *in Medicina theoret. pract. T. XX.* §. *VIII.* unguenta, addo, quæ ſcabioſas, alia externa, quæ alias a cauſſis internis oriundas efflorescentias retroagunt. En! chirurgica etiam adeoque non in reliqua Medicina tantum obvia artificia hydropes generantia, quibus annumeranda porro ſunt ſtuphæ, ſudatoria, nimiis ſudationibus laticem vitalem depauperantes. *cet.*

y) Vid. D. F. CARTHEVS. *Fundamnt. Patholog & Therap. T. II. S. I. C. IV.* §. *III, pag.* 34.

§. XXXVIII.

At imminentia hydropica mala, malis & peſſimis non modo producuntur artificiis, ſed etiam foventur adeo præſentia. Huc ſpectant quævis mala vel ſaltem male adhibita alias etiam vel optima hydragoga, non amplius *antihydropica* ſed *hydropica* dicenda. E. intempeſtivus eorum uſus, quando irrito conamine, quod JVNKERVS *l. c.* §. *VIII.* jam *in prima cautela* recte carpit, neglecta humorum præparatione, ſtatim ad evacuantia properant, quæ præpoſtera medendi ratio omnino maxime eſt nociva. Licet enim hydragogis præſertim fortioribus mox datis tumor hydropicus evaneſcat, æger tamen ita in graviora mala & vitæ diſcrimen præſentiſſimum conjicitur. Sic itaque

Incidit in ſcyllam qui vult vitare charybdin.

Artificialium cauſſarum ipſum hydropem foventium & in pejus mutantium nomine accuſantur quoque jure meritoque *diuretica*, ut pauca ea de re ex JVNKERO huc traham, *ſalina draſticotera, ſpiritus acidi. l. c.* 2. *ſalia volatilia, quæ ab initio attenuandi & aperiendi ſcopo præbentur, ſed viſcera indurata magis conſtringunt. l. c.* 3. *Sulphura ſpirituoſa, vinum generoſum, ſpiritus vini, item ſalia volatilia oleoſa aromatica, quando immodeſte adhibentur, facile calorem hecticum inducunt cum oris ſiccitate & corporis inquietudine. l. c.* 4. *Sulphur minerale externe adhibitum. l. c.* 5. *Acidulorum uſus, mortem accelerans. l. c.* 6. *thermæ ideo improbandæ, quia tono jam fracto partes magis relaxant. l. c.* 7. *Helleborus albus*, qui, quod addo, tutius plane exulat, quam quovismodo correctus adhibetur. Nunquam enim ſatis tuta eſſe exiſtimo venena utut correcta. Aut enim nullæ aut nunquam certæ ſatis ſunt ipſæ ejusmodi correctiones. In quo, quum alia, quæ ſubſtitui poſſint, ſemper & ubique ſuppeditant, a JVNKERI hac non modo ſed & aliorum ſententia mihi tyroni diſcedere licebit, cui itaque, quod omnibus, maximis etiam, profiſcine id dixerim, artis Magiſtris, tanto magis ob oculos habendum aureum illud:

QVO TVTIVS EO MELIVS.

Conſentire autem jubeor in reliquis recenſitis cauſſis artificialibus, mor-

morbificis & lethiferis, quales ſunt: mercurius vitæ, *mortis mercurius dicendus.* Cryſtalli lunæ l. c. p. 114. Cantharides, Venæſectio, ſcarificatio l. c. 19. 20. veſicatoria, ſalivatio mercurialis, ſudationes ſanguinem commoventes. l. c. 22 — 24. *z*). cet.

§. XXXIX.

Qui plures hujus morbi cauſſas male artificiales detegere vult, is occaſionem id faciendi locupletiſſimam deprehendet in *Celeberrimi* MONRO de illo Tractatu, ubi egregius hic Auctor inexhauſto labore collegit contraxitque ſelectiora VETERVM & RECENTIORVM de illo monumenta. Jam ad tertium illum morbum propero, cujus cauſſas male artificiales adhuc evolvendas & publicandas ſumſi. Dicitur ille, dirum nomen!

CANCER.

§. XL.

Sed nil habeo, quod extimeſcam, tacturus quoque hoc noli me tangere. Prodeant cum artificiis ſuis artifices, ſeu, ut barbare de barbaris rectius loquar, Artiſtæ, Medicaſtri, Chirurgaſtri malis peſſimisque ſuis tentaminibus non circa procreatum ſed & procreandum cancrum egregi e ſcilicet! occupati, Cancroſi hercle! & cancro ipſo magis reformidandi carcinomatum genitores, quibus equidem non propria, eo enim temeritatis haud proceſſi, ſed aliorum celebriorum omni exceptione majori autoritate ſuffultus ſine vituperabilis audaciæ metu apertius dicam ſcribere conſtitui. Præterea autoritatibus jam potius quam rationibus ætiolicis contra peſſima ejusmodi conſilia & tentamina pugnare me jubet finis & anguſtia præſentium pagellarum, quarum, quam quas volui, jam plures numero. Neque tamen nimis obiter & plane nude ubique autoritatibus ſententiam iſtis dicendam fulciam, ſed & rationes ejus, verum breviſſime, interſpergam.

§. XLI.

Cancer ſcirrhi, ſcirrhus artis infauſtæ producta ſunt frequentiſſima. Qui id negant, expertiores audiant. Audiamus

hic

z) Conf. D. LIEVTAVD *Synopſis univerſæ praxeos medicæ P. I. L. I. S. I. p. 97.*

hic primo quidem, quia primus non modo ex illis eſt, cujus ſcripta in manus jam incidunt, ſed quia facile inter Primanos in arte noſtra militat, celeberrimum puto J. LIEUTAUD, Galliæ decus & primarium ſtirpis Regiæ Medicum, omnis generis doctrinis, factis, ſcriptisque Phyſiologicis, anatomicis, pathologicis, practicis clariſſimum adeoque ut in aliis, in his quoque maxime idoneum Autorem teſtemque fide, ſcientia & autoritate commendatiſſimum. Ita vero vir illuſtris in *Synopſi univerſæ praxeos medicæ* P. I. L. II. S. I. p. 302. *Si accedant* (de ſcirrho loquitur) *phlogoſis pruritus & dolor, in cancrum faceſſere ſolet; quam infauſtam mutationem* SÆPISSIME *promovet maturantium & topicorum ſtimulantium uſus.*

§. XLII.

Neque vero artiſtarum iſtorum male facta tantummodo, ſed male neglecta etiam hic accuſanda ſunt. Qua de eorum negligentia laudatus Autor ita habet: *Alia cancri ſpecies eſt cujus ſcilicet exordium ſub tuberculi piſi vel fabæ magnitudinem vix ſuperantis, forma reſiſtit, qui tumor exiguus & indolens diu in eodem ſtatu perſtat, vel lentiſſimum incrementum ſumit, adeo ut de eventu parum ſint ſoliciti ægrotantes, nec de illo magis curant* INEXPERTI CLINICI, *donec inter has fallaces inducias priſtinam faciem exuat hic tumor, ab accedentibus ſignis, quibus in propatulum venit genuinus cancer.* En! notabiliorem artificialem hujus mali *cauſſam ſine qua non.* Dantur autem *ſine quibus* ac *a quibus* quam plurimæ aliæ.

§. XLIII.

Poſt allata Illuſtr. Autor ita pergit: *præter infarctus phlegmonodeos, ſcirrhoſos & ſcrophuloſos, aliæ annotantur læſiones primo aſpectu leviores, quæ cancri naturam indicere queunt, tubercula nempe ſimpliciſſima, de quibus ſupra, verrucæ, tumores anomali, ulcera vulgatiora.* Mirum ſane tam levia mala in tam grave atque adeo cancroſum malum tranſire poſſe. Accidit id attamen, & accidit quidem quod maxime dolendum, vix aliter, niſi frivolæ artis erroribus.

§. XLIV.

Vel ullo modo tangere ſic dictum hoc noli me tangere jam artis vitium eſſe conſtat, quo malum mutatur in pejus & mitius tectum-

tectumque (cancrum occultum vocitant) in manifeſtum & gravius ulcus, quod variis rimis dehiſcente illo nunc colore livido perfuſo tumore, humorem ichoroſum acerrimum rodentem partesque vicinas depaſcentem eructat, & cancer apertus audit. Hunc adeo arte incongrua exaſperari docet laudatus Avtor monens ſatius quandoque fore ab omni curatione abſtinere, & omnes Autores, ab Hippocrate numero ducto quamvis curationem externam reformidaſſe haud inconſulto, cum infelicem exitum habuiſſe ſæpiſſime hæc tentamina experientia quotidiana conſtet. *l. c. p. 303.* Quod eo magis tenendum de occulto, qui ut idem habet *p. 304. diutiſſime ſæpe geſtatur citra fere moleſtiam, qui alias ab oppoſitis remediis ut plurimum efferatur,* & *previ* in *ulcus fœdiſſimum abit.* Cum *opio*, monet cit. pag. 303. *caute mercandum eſſe* (quis vero ab iſtis incautis & frivolis artiſtis id exſpectaverit!) *ne ſcil. infringantur vaſorum vires ad reſolutionem apprime neceſſariæ & impacti ſucci tenaciores evadant.* P. 304. ſcribit: *opem præſtare valent - - - ſuffitus ſulphuris, cinnabaris cet. data opera* (quam certe non dederint iſti!) *ne horum fumus pulmones laceſſat. Sed angue pejus fugienda ſunt maturantia*, (uſitata iſtis medicamina, qui quicquid durum eſt, emolliri poſſe putant & debere ubique ſemperque) quorum actione *tumores ſcirrhoſum ſæpius in cancrum faceſſere experientia conſtat. Si demum inertiæ deprehendantur hactenus prolata remedia ad exſtirpationem, ſi ſinat ſedes ſi*, addo, noverint extirpationis rationem (hanc vero illamve iſti quæſo unde noverint?) - - - - *confugere nil vetat.*

§. XLV.

Eadem artis opprobria eodem tenore & uno ore conqueruntur & alii nobiliores Clinici. Audiamus adhuc eorum aliquos quo & hac occaſione eluceſcat publico teſtimonio, in Medicorum Scholis inter artis gnaros ut in reliquis ita ne in repudiandis adeo indoctorum imperitorumque diſſonis, abſonis, imprudentibus, frivolis tentaminibus, quibus & arti ſalutari & ſaluti ægrorum omnia adverſiſſima accidunt, eam nunquam nusquamque eſſe diſcordiam diſſenſionemque, qua ſibi quisque tendentes ita in diverſa abirent, ut id volunt ineptæ iſtæ & ſæpe amaræ, ſed quam dolendæ, iterum deridendæ potius ignorantium ſcepticorum objectationes.

§. XLVI.

§. XLVI.

Ex ſcirrho cancri proſopiam infauſtum artis opus eſſe haud raro, experientia & ratione edoctus teſtatur *Cel.* CARTHEUSERUS in *Fundam. Pathol.* & *Therap. T. I. S. VIII. C. II. §. III.* ubi PLERUMQUE, inquit *cancer occultus ſcirrhum excipit, ſi huic poſteriori incongrua medicamenta externa admoventur.* Admoveri autem plerumque hæc ipſa innuunt verba & triſtis loquitur experientia. Alias porro Cancri cauſſas artificiales (male enim artificiales eas hic dicere ſuperfluum eſſet) in ſequentibus denuntiat l. c. pergens: *ſubinde nihilominus ceſſante imprimis ait ſuppreſſa purgatione menſtrua, absque prægreſſo tumore ſcirrhoſo a ſolo humoris cauſtici decubitu oritur ſcirrhus.* Quam frequens autem ſit, hujus aliarumque hæmorrhagiarum ſuppreſſio incongruis artificiis facta, dictum eſt jam ſupra. His puncturam acu factam & neglectam & fortiorem compreſſionem mammarum addit, ſuperadde: & alias harum aliarumque partium ſtrictiores ligaturas, puncturas, inciſiones chirurgicas. Ita etenim apte in unum conjiciuntur morborum cauſſæ artificales, quæ una recidunt tam in femellas arctiorum thoracium torturis lepidæ ſuperbiæ pœnam luere geſtientes miſere ſic tortas & ejusmodi torta conſtruentes & adplicantes, ſutores puta, quam in chirurgaſtros Medicaſtrosve chirurgicis vinculis ægros ſuos torquentes. In hoc enim ſimilitudinis tertio conveniunt utriusque nominis tortores, nec ita ab iſtis tortas tortosve haud omni ſemper culpa vacare exiſtimaverim. Volenti etiam aliquando non fit injuria. Femellæ iſtæ propriam ſuæ ſuperbiæ pœnam luunt. Sua etiam culpa tenentur, qui, quam Medicorum, Medicaſtrorum conſiliis uti malunt.

§. XLVII.

Poſtea Vir egregius l. c. §. IV. pariter accuſat unguenta, cataplasmata, explaſtra aliaque, quorum adplicatione cancer occultus toties exaſperatur & in apertum vertitur, adeoque frivola iſta artificia tanto magis hic exulare vult, quo magis pro certo habet & explorato, ſatius eſſe illum, niſi tuto exſcindi poſſit, *plane* intactum relinquere. An lamina plumbea, pro modulo mammæ extenuata vel ſibi relicta vel vivo mercurio illita ad præcavendam ulceroſam

ſam tumoris rupturam, ſemper tuto imponi poſſit, nec ne, decidendum reliquit expertis l. c. Faceſſant hinc iſti inexperti! Plura EJUSDEM Autoris egregia huc ſpectantia teſtimonia excitari poſſent. Sed aliorum alia.

§. XLVIII.

Cel. J. de GORTER in *Chirurgia ſua repurgata* de corrodentibus acribus naſcendo cancro vel obſtricantibus vel nato infeliciter opitulantibus §. *1492.* ſcribit ea, quoniam magnum dolorem moverent, tardiusque operentur atque plane incerta ſint, neminem hodie admiſſurum eſſe, & frivolo auſu tentari ejusdem ſectionem, ubi recidiva metuenda eſſet, metuendam autem eſſe, ſi cancroſa labes per maſſam humorum diſperſa ſit, ſi plures eo malo infectæ ſint partes, ſi adhæreant partibus, quæ una exſcindi non poſſint, ſi natus ſit in locis operationi ineptis, ſi occurat in valetudinariis. De quibus & aliis pluribus hic cognitu neceſſariis vel nil ſciunt vel parum ſoliciti ſunt qui lucri ab operatione capiendi ſtudio capti cultris ſuis mox obiter & ubique ad ſectiones properant.

§. XLIX.

Rerum medicarum doctrinis uſuque præclarus commendatisſimusque G. W. WEDELIUS in *exercitationibus* ſuis *ſemiotico pathologicis C. LXX. p. m. 192.* Cancrum ſcribit ab iſtis artiſtis irrito nimisque officioſo conatu aperiri & eo ipſo progreſſum magis accelerari & tumoris ipſius radicalis, & aliorum novorum, & ulceris ipſius modo ichoroſi, modo fungoſi, hujus increſcentis, illius depaſcentis magis, utriusque inæqualis cum labris duris & inverſis cet. licet citra contagium fere, præterea exaſperari utrumque tum emollientibus πεπτικοῖς, tum acribus corroſivis, tam frequenter adhiberi ſolitis. Quæ & ſimilia tentamina tanto magis abeſſe vult, ut HIPPOCRATICA prudentia l. c. p. 192. pronuntiet: prodeſſe negligentiam ipſam potius. 6. Aphor. 38. quam religioſam curationem.

§. L.

Miſſis jam HOFFMANNIANIS aliorumque vulgo ſic dictorum MECHANICORUM teſtimoniis ad veri nominis STAHLIANORUM ſcholam transeo. Jucundum enim eſt, & quod ſupra

 dixi

dixi quodammodo confirmare poteſt, ſaltem & hac in re non adeo, ut vulgo creditur, ubique diverſas eſſe, alias diverſiſſimas habitas, utriuſque nominis Medicorum ſectas. Unum producam hic veritatis teſtem, Cel. nempe J. JUNCKERUM, non ſane *Battologum* ſed *Pathologum* Stahlianum genuinum. Serio multiſque in locis vir celeberrimus eadem cantilena concinnit cum ſupra auditis reliquisque ſuperioris notæ Mechanicis cumque hiſce forſan ſurdis narrat fabulam. In conſpectu Medic. theoretico - practicæ T. LXXIX. §. VIII. 1. dicta incongrua artificia pariter ex ore Hippocratis ita repetit: *Quemadmodum jam Hippocrates conſilium dedit, ut cancer occultus, qui nil aliud eſt, quam ſcirrhus ſanguineus, intactus relinquatur, ſic etiam præſtat in veriore ſcirrho manum detrahere, quam per emollientium uſu ad maturationem perducere.* In chirurgia ſua T. L. §. III. 2. mentionem injicit nodorum ſchirrhoſorum per inepta medicamina, & §. VII. 1. ſcribit: *bey dem verborgenen Krebs werden zwar viele Dinge angerathen, bald von denen Medicis, bald von denen Chirurgis* (. . . ASTRIS.) *Z. E die præparirten Bleymittel, bleyerne Blechlein, worauf man æuſſerlich den Mercurium vivum thun ſolle: item ſchmierichte Pflaſter von Ruſs und ſtinkenden Sachen und abſorbentibus, die nach dem gemeinen Satz verſüſſen ſollen, welche man auf den annoch verſchloſſenen Krebs legen ſolle. Aber in Wahrheit, gleichwie man mit allen dieſen Dingen nichts ausrichtet, alſo wird durch die ſchmierichte Sachen der Schaden nur verſchlimmert. cet.* Et l. c. 4.) *Bey vielen Exempeln hat der Gebrauch verſchiedener innerlicher Arzneymittel den verborgenen Krebs, ſo nur einer Erbſen groſs geweſen, dermaſsen verſchlimmert, daſs er nicht allein die Bruſt mehr aufgetrieben, ſondern auch in dem Hals ſich ausgebreitet, und alſo ungemein groſs worden, ehe er in ein offenes Geſchwür ausgebrochen.* Bone Deus! veſtigia me terrent! exclamaſſe memini Præceptorem *Magnif. Dn.* PRÆSIDEM cum hæc Junkeriana explicabat & de venenoſarum in ſchirrhis uſu diſſerebat. Poſthæc laudatus Practicus no. 7. & 8. tangit, quæ hic male adhibentur, acria balſamica, olea deſtillata, & ex illis parata balſama ſulphuris, adſtringentia, purgantia ſudorifera, diuretica, & §. *16.* ſanguinis ex ipſa parte adfecta profluvio opponi ſolita adſtringentia; no. *18.* narcotica, ſtupefacientia alias uſitata, venenoſa; porro.

ro. *nro. cit.* & *19. 20.* hyoſciamum, arſenicum (quod anthelmintici nomine cancro opponunt, ſomniantes cancrum hunc vivum eſſe, & ex innumeris vermiculis conflatum, adeoque fortiſſimo hoc veneno certiſſime enecatum iri, unde nonnullis forſan etiam polypus audit, videſis aliam ridiculam opinionem no. *23.* allatam, quam juxta carnes imponunt, & cancro quaſi vivo commedendas præbent, ne iſtas eſurus edat & excedat nimis celeriter ægri carnes.) no. *22. 34.* corroſiva conſueta & mercurialia no. *24.* virtutem impoſiti cancri fluviatiles & ſupra illum emorientis; no. *25.* Solanum furioſum, no. *26.* napellum, no. *29.* abſorbentia, putredinem hic augentia. Denique quæ no. *35. 37.* de inciſionibus, operationibus chirurgicis novorum malorum cauſis effectricibus, adeoque artificialibus leguntur, ea pariter egregie conſentiunt cum iis, quæ ſupra jam ſunt dicta.

§. LI.

Autoris ſui nomine digna *praxis Stahliana* quantum diſtet quamque abhorreat a non vera Stahliana aliorumque, quæ per venena ſua facit pericula & experimenta, jam ſatis evincunt ſuperque ipſius STAHLII, adeo ſevera & toties repetita monita, quibus non modo manifeſta & nocentiſſima abs omnibusque pro talibus recepta toxica, ſed & quævis alia alias non adeo aperte noxia & undecunque vel parum ſuſpecta minuſque tuta, quorum ſub uſu ſalus & vita ægrorum noſtrorum periclitatur, reformidavit, reformidata repudiavit, repudiataque in ſua, in ſuorum quoque diſcipulorum praxi tanquam angue pejus fugienda exulare voluit. Idem inſuper comprobant abunde genuini illius Stahliani, JUNKERI pura, dogmata, quæ ut in aliis ita in exquiſitioribus de tutiori præſertim etiam ſchirrhoſis & cancroſis morbis medendi methodo præceptis tam ſunt conſona, ut, ſi vel ipſe *Stahlius* ad poſteros redux iſta legeret, pro ſuis haberet omnino.

§. LII.

Neque vero Sthahlius, & qui unius hujus partium ſunt tantum, ſed & reliqui nobilioris notæ Medici, ſive alius ſive nullius partium ſtudioſi ducti fuerint, veri *eclectici*, quoad hanc cauſam in unum omnes conſentiunt & cariſſimam homi-

nis partem, vitam & ſanitatem ipſius, extra metuendi ab incerta medicatione periculi ſortem caute & religioſe quærendam & cuſtodiendam eſſe contendunt. Quam egregie firmam adverſus inde metuenda pericula ſententiam & providentiam produnt & in hac maxime de ſcirrhis & cancris doctrina practica paxique ipſa circa diros hos morbos occupati. Opportuna harum meditationum occaſione illuſtriora hujus religionis medicæ exempla in præſenti cauſſa ſeſe nobis offerunt quam plurima, quorum itaque unum alterumve quin excitem, temperare mihi non poſſum. Ea enim ob oculos habere & ſequi tyronum eſſe quam maxime, exiſtimo. Ill. LIEVTAVD miras *cicutæ* laudes, in DIARIO MEDICO *Menſe Jan. 1760.* prolixe publicatas, ſe legiſſe quidem non modo teſtatur, ſed eas etiam ſtupendas, quas vocat, curationes pleno orationis flumine pro re nata inde transſcriptas *l. c. p. 305.* repetit. Verum enim vero illum cicuta, pro veneno, ut ipſe loquitur, jure habita, uti auſum fuiſſe, non lego. Quod ſi vero ea uſus fuiſſet, ſuam ſane de ea non conticuiſſet experientiam. Quam vero fidem ipſi habeat, non adeo tecte prodit ea, quam præmiſſæ ſuæ de iſta recenſioni *l. c. p. 306.* addit, clauſula, hæc nempe: *num tamen decantatum remedium eosdem effectus exerat in noſtris regionibus, nondum forte ratum manet.* Neque obſtant quæ de ea *l. c. p. 806.* leguntur. Ea enim ex aliorum refert ore. Ipſemet vero de iſta *l. c. p. 122.* ita ſtatuit: *Cicuta, quæ nunc pro radice paſtinacæ, nunc pro foliis petroſelini, ob ſimilitudinem ab incautis habetur, innumera & procelloſa movet ſymptomata, inter quæ frequentius occurrunt totius corporis ſtupor, nonnunquam ſubitaneus, vertigines, viſus obnubilatio, delirium, virium defectus, convulſiones, vomitus, ſingultus, æſtus, dolor interaneorum cet.*

§. LIII.

Sed peſſima hæc, objici audio, non a medico illius uſu, verum contra ab hoc in graviſſimis etiam morbis quævis optima expectanda ſunt. Quæ hæc vox, quæſo! Quid ſi iſta ſub illo attamen evenirent? quid ſi eveniſſe tacerent? quid ſi quis ea nunquam eveniſſe, non crediderit? evenire autem poſſe negaverit nemo? Et ſi in graviſſimis, cur non eo magis in levioribus morbis

tanta

tanta præſtat, & ſine metuenda noxa præſtat? Et ſi in hisce eo magis tantum eſſe deberet præſidium, cur in his illud negligunt. A majori ad minus certe hic valet conſequentia. Sin autem ſine metuendo inde periculo dari non poteſt, nonne ſic anceps habendum eſt hoc remedium. At anceps eſſe, concedis. Ita vero habeo, quod volo. Plura non intendo hac vice. Alia forte alii plura ex conceſſis. Saltem, quod hic repeti poſſet vulgatum dicterium: ſatius eſſe anceps tentari remedium, quam nullum, *primo* prius non valet, quam, quod nullum non anceps ſuperſit, conſtet, conſtat autem ſæpe ſæpius anceps tentari,; quando ac anceps æque potens & quam illud forte potentius ex tutioribus ſuppetit; *deinde* aſſertum illud ab objectionibus moralibus nondum, ut forte putatur, liberatum eſt. De hoc vero diſpiciant alii.

§. LIV.

Sæpius jam laudatus CARTHEVSERVS *L. cit. S. VIII. §. VI. p. 570.* de *Belladonnæ* in cancro uſu religioſe cautus ita habet. *Hiſce infuſum foliorum belladonnæ aquoſum - - - - - addere vellem, ſi innocentia narcotici hujus remedii crebriori experientia comprobata eſſet. Attamen, quum nondum penitus de ſecuritate ejus convictus ſim promiſcuum ejus uſum nequaquam in hoc morbo ſuadere audeo.*

§. LV.

Sed velis contractis finem diſſertationi imponant quædam huc ſpectantia allegata.

Curationem cancri temerariam habent H. E. L. *anno 1701. Menſ. Jul. p. 311.*

Cancro contrariam ſalivationem mercurialem tradit RIEDL. *Cur. med. 408.*

Faciei cancer lethalis poſt variolas male tractatas deſcribitur in A. N. C. *cent. I. obſ. 123. p. 249.*

Alius ex verruca faciei cauſticis tractata ibid. *cent. 5. p. 58.*

Ex eryſipelate perverſe curato cancrum natum eſſe docet ALBERTI *Jur. Med. P. II. p. 567.*

FINIS.

NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO

DOMINO SVLZERO

S. P. D.

PRAESES.

TEte, qui ipſemet viatico à me non inſtructus à Muſis noſtris diſcedere recuſaſti, proque eo in epiſtola aliqua valedictoria mea ad TE *expetiiſti monita, ſine hisce dimittere, eo magis nefas fore duxi, quo minus facere poſſum, ut eorum aliarumque rerum utilium loco ſolis laudum honorumque ſignificationibus, toties fallacibus, refertas epiſtolas gratulatorias ſcribam, oblata ſic caſſa inani ac ſine medulla ventoſa nuce. Ipſa vero* TVA, NOBILISSIME DN. CANDIDATE! *diſſertatio hoc mihi ſuggerit monitum:* NIL TIMIDE, NIL TEMERE. *Poſterius recte in ea urges. Sed prius quoque tenendum eſt. Audaces fortuna juvat etiam. Quod bene recteque dicunt, licet male illud interpretentur perumque, qui audaciam pro temeritate accipiunt in dictis factisque ſuis medicis. Illa juvat, hæc nocet. Neutra quidem ſemper, utraque attamen ſæpius. Illa etenim ſaltem cavet, ne noceat, niſi quidem juvare poſſit ubique ſemperque Hæc nil intentatum relinquit, utcunque res ceſſerit, & ſi male, bonæ intentionis prætextu acquieſcit, atque re quaſi vel optime geſta nil amplius curat. Hæc contra ratione, conſilio & prudentia adjuta juvat, nunquam nocitura. Ita vero nonnunquam audendum eſt aliquid in aggrediendis & debellandis vitæ & ſanitatis hoſtibus. Excitandi itaque ſunt omnino in caſtris noſtris nimis timidi. Faceſſant modo procul hinc temerarii. Facta militum temeraria alias non habentur heroica,*

&

& jure bellico temeritatis pœnam luunt. Cur quæſo nos inter temeraria tentamina, heroica toties audiunt? Cur impune ea facere licet? Cur juſtas non æque luunt pœnas? Hæc & ſimilia juſto mitius in diſſertatione tetigiſſe videris NOBILISS. DN. CANDIDATE. Sed id ita voluit modeſtia tua hac vice non culpanda. Alia forſan plura apertius profiteberis propria ultra edoctus experientia magisque exercitatus. Præterea ex aſſertis TVIS ſpes affulget certiſſima, te neutiquam temerarium fore Practicum. Hoc illud ipſum eſt quod TIBI TVISque futuris ægris præcipue gratulor, DEVM precans, ut quævis TVA pie ſuſcepta tentamina practica gratia ſua coronet benigniſſime. Ceterum ut TVO me amori & favori commendatum eſſe volo, ita & TIBI mea quævis ſpondeo officia.

Quot guttas lactis vaccasque Helvetia profert,
Quot ſalubres herbas, tot bona, AMICE! precor.

Tuos Tibi honores
gratulans
AVGVSTVS JOHANNES DAVIDES SIGWART
Medic. Cand. Opponens.

Errores Medici quosdam perſtringis AMICE,
Aegrotis fauſtas Ipſemet adde manus!

Hiſce Dno. Auctori
ſe commendat

J. A. KLAIBER, M. C. Opp.

Principiis obſta, Morborum reſpice Cauſſam;
Sic nunquam medica naſcitur arte novus.

Gratulabundus poſuit

HENR. DAN. BRAVN,
Med. Cand. Opp.